

Titel: Tanker om Geistligheden i en Stat. Ved Fr.Chr. Scheffer.

Citation: "Tanker om Geistligheden i en Stat. Ved Fr.Chr. Scheffer.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 1*, Borups Efterleverske, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_001-shoot-workid1_001_014.pdf (tilgået 30. marts 2023)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 1

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Tanker om Geistligheden i en Stat. Ved Fr. Chr. Scheffer.

Kiøbenhavn, 1771.

Trykt hos T. L. Borups Efterleverske, boende i store Helliggeist-Strædet.

2

3

Disse faae Blade tilskrives

Høyædle, Høyærværdige og Høylærde

Hr. Biskop

Ludvig Harboe af

Hans Høyærværdigheds

Underdanigste Tiener

Frid. Chr. Scheffer.

SSti. Minist. Cand.

4

5

Tanker om Geistligheden i en Stat.

Den ved Guds Aand i de Troende almindelig virkede Hiertens Godhed, der saaledes ophøyer Mennesket, at han arbejder med Gud paa een Plan, for at gjøre alt mueligt til det hele Systems Lyksalighed, opfylder ey allene dem, den igiennemtrænger, med de sødeste Følelser af Menneske-Kierlighed og Fornøjelser, men denne behagelige og godgiørende Tilbøyelighed strækker sig endog til alt det, der omgiver dem. Oplivet af dens Straaler føler det dorske Menneske sin Høyhed, og opofrer sig til

6

ædle Handlinger, Handlinger, der ere en Skabning værdige, som nedstammer fra det beste Væsens Hænder. Det almindelige Beste er dens Bestræbelsers Hele Øyemed, og ingen, ingen egennyttig Hensigt indskrænker den i egne Fordeles snævre Skranker. Denne Godhed er Kilden til Dyden, og der, hvor den

indtager Hiertet, er den Dyden selv, paa hvilken saa

vel et Folks, som enkelte Personers Lyksalighed grunder

sig. Aldrig har endnu Lasteret allene gjort et Folk stort og lykkeligt. Lad end være Lasteret først ophøiede det: kunde dog intet andet end en Art af Dyd vedligeholde det i sin Værdighed, og forskaffe Det Ære og Lyksalighed. Rom faldt, saasnart Kierlighed til det almindelige Beste, saasnart Uegennyttighed bleve af Kierlighed til Rigdom og af Lasterne jagede i Landflygtighed. Man vise os en Regent, der, hvor lastefuld han end selv har været, ikke har anpriset

sine Borgere Dyden, og truet Lasterne. Blot den

almindelige Velvillighed, Redelighed, Kierlighed til Orden og Sandhed, eller Dyden sammenbinder en Republik. Lasterne sønderrive Enigheden i den. Lasterne gjøre Undersaatter til Oprørere, de give Borgere Sværdet i Hænderne mod Borgere, de skille den Redelige ved sine Fortienester og Eyendomme. Ingen Stat

kan bestaae uden Kierlighed til det almindelige Beste. Lasteret elsker kun sin egen Fordeel og

7

søger blot at fornøye sine vilde Lidenskaber. Dyden vedligeholder Staten. Lasterne opfyldte den med Forvirring, Uroe, Blod og Nederlag.

Alt det derfor, som forfremmer Dyden og dens Magt paa det menneskelige Hierte, forfremmer tillige Statens Lyksalighed. Hvor vigtig, hvor ærværdig bliver Religionen fra denne Side betragtet? Dens store Gienstand er det højeste Væsen selv, under hvis moralske Regiering vi alle staae. Den lærer os at kiende hans Fuldkommenheder; den lærer os ey allene at kiende dem; men endog at bevise ham en, efter hans Fuldkommenheder, værdig Ære. Hvor stærk maae ikke Forestillingerne om en fuldkommen god Gud, der giver os saa utallige Prøver paa sin Godhed og Kierlighed, og hvis alvise Øye leder og styrer vor hele Skiebne; om en Gud, der er saa stor en Ven af Orden og Sandhed, der selv har indprentet os en fornøvelig Følelse af det, som er ret og got, og en advarende Fornemmelse imod det, som er uret; om en Gud, hvis Fuldkommenhed, og Anordninger ere saa mange nye Bevægelses Grunde til Dyden, der selv paa det beste og eftertrykkeligste anpriser os Dyden, hvor stærk, siger jeg, maae ikke disse Forestillinger virke paa et Menneskes Gemyt, der endnu ikke er gandske

8

følesløs. Religionen viser os Dydens Ypperlighed i den elskværdigste Glands, den giver os Kræfter til, at overvinde de Forhindringer, der ved sammes Udøvelse ligge os i Veyen. Alle selskabelige Pligter faae nye Styrke i alle vore Handlinger ved de høye Lærdomme om Guds Nærværelse, hans Forsorg og Biefald. Religionen præger i de spædste Aar Kærlighed til Guddommen, til det Gode, og Dyden i de bøvelige Siele, og ledsager Menneskene i Livets Optrin, lig en kierlig Moder. Intet er mægtigere til at forebygge Lasternes almindelige Fremgang, end just den; verdslige Straffe foraarsage Frygt og Skræk, de holde Lasterne skiulte under den ulmende Aske, indtil de ved en sagte Vind faae Magt at frembryde; men denne udrydder dem med Rode, eller qvæler dem i Fødselen. Religionen lærer os ikke, at være lastefulde, om der end ingen Øvrighed, ingen Love og ingen Straf var; den lærer os, at elske Gud og Dyden for deres egen Skyld, den tæmmer de selvraadige med Lidelser, der saa ofte forurolige de menneskelige Selskaber og svække Staten. Udsigten i en tilkommende Verden, i en Evighed, fuld af Belønninger, som den aabner os, gjør os mere varlige og forsigtige i den nærværende Verden. Man digte saa mange Fabler om Bier og Skibbrud, som man vil; man lade saa mange Robinsons reise, eller saa mange Mettrier snart for-

9

vandle sig til Maskiner, snart til Planter, som man lyster, ja man lade dem fornede sig til Dyrene; saa længe Religionen endnu gjør Menneskene mere agtsomme paa alle selskabelige Pligter og tillige mere villige til samme: saa længe kan dens Nytte i Staten paa ingen Maade omstødes.

Hvad jeg i Almindelighed har sagt om Religionen, bør jeg vel og bevise om Christendommen, der har saa meget forud for andre Religioner? Alt det, jeg hidindtil har anført, gielder jo om den christne Religion. Denne er just den naturlige Religion; men mere forhøyet, mere indrettet efter Menneskenes nærværende Tilstand og af Gud beriget med nye Anordninger til vort Beste. Hvo har større Bevægelses Grunde til Guds frygt, til almindelig Menneske-Kierlighed, til Retsindighed, til Ydmyghed, end en Christen, der søger at danne sig efter sin Frelzers store Exempel, der seer den Guddommelige Naade, som er vederfaret Menneskene i sit fulde Lys, og veed, samme derfor er aabenbaret, at han skal afsige det ugudelige Væsen og de verdslige Lyster, og leve tugtig, retfærdig og gudelig, i denne Verden? Hvor store Fordele kan ikke en Stat vente af Christendommen, der anpriser saa mange for Selskabet fornødne Dyder med nye

10

og stærke Grunde, der ved en Guddommelig Aabenbaring befæster Øvrighedens Myndighed, og giver deres Love en nye Vægt, der kierligen kommer dem til Hielp, som selv ikke ere dygtige til at indsee Ting af Vigtighed og kiende deres naturlige Forbindtlighed, og gjør dem deres Pligter, ved det en Gud kræver samme af dem, desto helligere? Man bebrejder Christendommen; den indplanter ikke saa stor Kierlighed til Fædrenelandet, og ikke saa stor Nidkierhed for dets Ære og Udvidelse, som den, der brændte i enhver Romers Bryst, da der var en frie Republik. Men var denne Kierlighed til Fædrenelandet ikke et Slags Galenskab og en Virkning af Hovmod? forkastede den ikke alle Billigheds og Menneske-Kierligheds Pligter mod alt det, som ikke var Romersk? Vilde man sige, at den snarere var en Virkning af et got Hierte og en reen Kierlighed for det almindelige Beste, da maatte Christendommen gjøre os lige saa stikkede dertil, der lærer os, at lade Livet for Brøderne, der paa det nøyeste indskærper os enhver Borgers retskafne Pligter. En sand Christen er en ærlig Mand, og en ærlig Mand stræber altid efter, at være en god Borger. Bolingbrok maae selv tilstaae, at aldrig nogen Religion i Verden er stiftet, ved hvilken Fred og Menneskenes Velfærd er mere bleven befordret, end ved den christelige.

11

Grunde nok for en viis Øvrighed, der vaager for Statens sande Vel, at bestræbe sig for Religionens, og Christendommens Udbredelse og Vedligeholdelse. Skal han gjøre dette med Sverdet i Haanden? Skal han ved Trængsler og Trudseler, Forfølgelse og Elendighed, ved Lenker, Blod og Død tvinge Undersaatterne til at antage denne Religion? Ney! denne Maade udbrede den paa er den aldeles uværdig; den er en Religion uværdig, der kommer fra Gud, som er Kierligheden selv, og der har givet ethvert Menneske Ret til at tænke og dømmes for sig selv; en Religion uværdig, der skyer al Uret, al Voldsomhed, der kræver en Troe, som ey blot bestaaer i en vis Bekiendelse, eller visse Setningers Antagelse, men hvorved Hiertet tillige maa være saa giennemtrænget af disse Sandheder, at de have en bestandig Indflydelse paa Menneskets Levnet; ja en Religion uværdig, der, som Duchal viser, intet taber ved, at overlade sig til Menneskenes frie Domme, der gierne gjør det og vinder derved. Religionen bestaaer saa vel i Forstandens Overbeviisning, som i Hiertets Bøielighed. Bliver det da en Religion, naar man med bævende Tunge aflegger en Bekiendelse, som Hiertet nægter? og hvad Virkning skal saadan tør Bekiendelse gjøre i vor Vandel? Hvad vil vel en Regiering vinde meere derved, end at den erhverver sig flere Hyk-

12

lere og Skielmer, blotter Landet for Folk, betager Undersaatterne Moed og Flittighed, og stiller sig selv blot for den Fare, hvortil en alt for stor Tvang let forleder Mennesker, der endnu føle deres naturlige Ret. Spanien, som med Mord og Brand forfulgte Mohrerne, hvor endnu Inquisitionen, denne Helvedes Opfindelse raser, er langt fra ikke saa folkerigt, som det kunde være; Frankrig bløder endnu af det Saar, som dets Religions Iver huggede. Holland derimod blomstrer, og de Preusiske Udørkener ere frugtbare.

En forstandig Øvrighed maae i Henseende til Religionens Befordring gaae langt andre Veye; dem maae lade Religionen selv arbeide, og lade den ved sin naturlige Skiønhed og Tydelighed indtage Undersaatternes Hierter. Denne er den naturlige Vey, paa hvilken enhver Sandhed bliver bekiendt, denne er Veyen, paa hvilken den vigtigste Sandhed, Religionen maae kiendes. Øvrigheden maae sørge for, at denne Sandhed lettelig kiendes af Borgerne i dens fulde Lys, og den bør tillige rydde de Forhindringer af Veyen, der ere en almindelig Kundskab imod-Foranstaltningen til en fornuftig Undervisning i Religionens Lære, er hertil det eeneste Middel.

13

Men hvem kan Øvrigheden betroee denne Undervisning? Maae enhver, der hverken tænker, eller Dømmer rigtig om nogen Ting, foredrage sin vilde Indbildnings-Kraftes Indfald offentlig? Skal den arbeidsomme Haandverksmand med Øxen og Meiselen i Haanden fremsette saadanne Sandheder for sine Medborgere, hvis Fordrag udfordrer Overlæg og Duelighed? Skal en Lediggænger udkramme sin Forstands fattige Fostere? Skal en Qvæker frit forkynde sine Henrykkelser; En Enthusiast fortælle det, som Aanden, der i Almindelighed er en Uforstands og Raseries Aand, indgiver ham? eller skal en Bedrager indbilde Pøbelen, der lig Blyet lader sig aftrykke efter enhver Form, alle de Indfald, der befordre hans egennyttige Hensigt? hvilken Forvirring seer jeg! hvilken Forvirring imellem det Sande og det Falske! hvor mange forvirrede Gemytter, hvor mange Daarligheder, der udgives for Religion, hvilke Afgivelser, der gaae under Skin af Gudsdyrkelse, hvilke Uroeligheder, hvilke Farligheder for Staten selv?

En viis Regiering maa derfor ikke give enhver Frihed i denne Undervisning. Religionen er for vigtig til, at betroes i vantroende, daarlige, og van-

14

vittige Folkes Hænder; den er for alvorlig til, at overlades Drømmere og Sandsesløse. Skal det sande Øyemærke af denne Undervisning opnaaes, maae Øvrigheden overdrage den til visse der til duelige Personer, og tillige see paa, at denne Undervisning bliver saa nyttig og almindelig, som mueligt skee kan. Skulde nu disse Personer i en Bye gaae fra Huus til andet, for at undervise dens Indbyggere, saa ville de vist opnaae deres Øyemeed hos saare faa, intet at tale om, at en Mængde af de undervisende Personer maatte underholdes paa Statens Bekostning; da det dog kunde skee med ferre Personer og mindre Bekostning for Staten; intet at tale om den Uorden og for Staten skadelige Misbrug, der let ved denne Lejlighed kunde indsnige sig; saa vilde dog Huus-Forretninger, særdeles Omstændigheder, og en vis Stolthed i Henseende til Alder og Værdighed snart holde mange Mennesker fra denne Undervisning. Lad være de allerede kunde have nogen Kundskab i Religionen; saa bliver dog en bestandig Erindring om samme meget tienlig. Religionens Pligter kan aldrig nok indskærpes dem, under de Omstændigheder, i hvilke de befinde sig i Verden. Hvad kan da øvrigheden gjøre bedre, end at bestemme visse Steder for Borgerne, som vi kalde Kirker, eller Guds Huse, hvor de offentlig

15

forsamle sig, for at blive deelagtige i denne salige Undervisning. Hvad er tillige fornuftigere, end at fastsette en vis Tid for disse offentlige Forsamlinger, at alle kan tage Deel i denne Undervisning, og ikke hindres derfra ved saadanne Forretninger, hvilke, naar Tiden er forud bekiendt, da lettelig kunde tilsidesettes? Hvad er

billigere, end at alle Forretninger, naar de ikke ere Nødvendigheds eller Kierligheds Gierninger, aldeles ophøre paa den Tiid, paa det den ene ikke skal hindre den anden, endog mod sin Villie, i denne Undervisning formedelst den Forbindtlighed, han staaer i med ham. Denne er vore Syn- og Fest-Dages Ret. Men siden endda adskillige Omstændigheder kunde forhindre visse Personer, i at bivaane den offentlige Guds Tieneste; saa følger af sig selv, at de som forrette samme, bør være villige, at meddeele saadanne Folk den forlangte og fornødne Undervisning; allerhelst siden de i deres bedrøvelige og svage Tilstand ofte finde best Lejlighed til, at gjøre de Guddommelige Sandheder ret levende hos dem.

En sand Religion opfylder Sielen med en Følelse af Ærbødighed, Taknemmelighed og Fortroelighed til Gud. Undervisningen i Religionen maae

16

følgelig forhøye denne Følelse hos os; en offentlig Underviisning af samme, en forenet Lovsang af glade Læber, en fælles hellig Bøn, som Forsamlingen offerer til Herren, kan naturligviis være forbunden dermed. Det bliver derhos Læreres Pligt, ikke at lade denne Følelse uddunste ved en fanatisk Hede; men derimod at vende deres Tilhørere til fornuftigen og alvorligen at følge samme.

Ingen Religion, den naturlige undtagen, har manglet visse Høytideligheder og Skikke. — Der gives Folk, der sette Religionens Væsen selv i en vis Pragt, deels af politiske, deels af overtroiske Skikke. Dog saadanne Skikke kan endog finde Sted hos den sande Religion, naar de enten gjøre vor Bekiendelse til samme Religion desto høytideligere, eller og de tiene til, at forhøye vor Følelse, og formere vor Ærbødighed for Gud og vor Andagt, eller de opmuntre os til visse Pligter, til en større almindelig Kierlighed, som er det første Bud af Religionen, og derfor indpræge den desto dybere i vor Hukommelse og Hiertet. Foreskriver Religionen selv saadanne Skikke, saa ere de desto nødvendigere og helligere. Endog de vilkaarlige Skikke, som paa en Deel Mennesker gjøre saa stort

17

Indtryk, bør Øvrigheden ikke aldeles forkaste, saasart de i og for sig selv ikke ere ufornuftige og uanstændige, eller give Anledning til Forargelse, falske Begreb og Vantro. Men den har allene at see paa, at de forrettes med Velanstændighed og en god Orden. Den maa derfor og overdrage deres Forretning til visse Personer, og hertil ere de best skikkede, der desuden have med Undervisningen at bestille.

Denne Undervisning, dette Udtryk af vore Følelser, og disse Skikke udgiøre vor offentlige Guds Tieneste. Det bliver derfor uden Tvil Øvrighedens Pligt, at bestille, eller lade bestille saadanne Folk i Staten, der ved Indsættelse ere forbundne til at forestaae den offentlige Guds Tieneste. Disse Personer kaldes Geistlige, og for deres hoved Forretnings Skyld, nemlig Undervisningen, præster, og de blive nødvendige i en vel indrettet Stat. Deres Antal behøver ikke at være større, end Øyemedet, hvortil de tiene, udfordrer. Geistlige, som Staten ikke behøver, saadanne som ey gjøre andet, end at beregne deres Indkomster: Fede Munke, der kun bede deres Horas, og tælle deres Paternoster, unyttige og overflødige Geistlige, der kun udsuer Folket, og tage duelige Borgere

18

Brødet af Munden, ere Staten lige saa stor Byrde og Fordærvelse, som et maadeligt Antal flittige Geistlige er den til Prydelse og et Beviis paa dens gode Indretning. Disse kan ey heller paa nogen Maade blive Republiken til Byrde. Lønner den dem selv; da er denne Udgift anvendt meget vel til Republikens Beste, lige saa vel, som de Personers Løn, der er anbetret, at beskytte Retfærdighed og Fædrenelandet. Men er den billige Indretning først giort, at enhver, for hvis Beste de forrette Guds-Tienesten umiddelbar maae give noget til deres Underholdning; saa falde de Staten desto mindre til Byrde, skjønt den kan vente sig de ustridigste Fordeele af dem.

Disse præster ere den frugtbarste Gienstand for vore unge Herrers bidende Vid, og Fritænkernes matte Spotterie. Og dog maa Hume selv, Hume, hin Original-Skribent, der klyver saa høyt og falder saa tit, der øder saa megen Vid paa Geistligheden, denne Hune maae selv tilstaae, at de fra denne Side betragtede ere de nyttigste og ærværdigste Borgere i en Republik. Og fra hvilken Side skulle man vel ellers betragte dem? Saa længe Præster, fra denne Side betragtede, ere duelige og nyttige Borgere, saa

19

længe er det uforskammet, at tillegge en heel Orden enkelte Personers Feyl, det er lige saa ubilligt og uforskammet, som om man med en bydende Mine vilde erklære alle unge Herrer for Narre og alle Fritænkere for Guds Fornægttere.

Da de Geistlige ere Borgere i Staten, der enten af Øvrigheden selv, eller og Under dens Opsigt blive bestilte til at besørge den udvortes Guds Tieneste; saa bør de og ligesom andre Borgere staae under Statens Øvrighed, og uden Modsigelse adlyde dens Befalninger. Det kan end ikke staae dem frit for, om end

Øvrigheden fik i Sinde, at antaste det Væsentlige af Guds-Tienesten, at gjøre oprørisk Støyt, at bringe Folket i Bevægelse, eller slaae omkring sig med Bandsettelse. De maae da langt hellere, naar alle Forestillinger har været forgieves, overlevere det Embede, som de med en god Samvittighed ikke kan forestaae, tilbage i deres Hænder, det har anbetroet dem det. Alle verdslige Straffe, i deres Hænder, ere hverken overensstemmende med deres Bestemmelse eller tienlige for Staten. Over alt bør ingen Præst gjøre Paastand paa verdslig Magt og Herredom. Magten falder aldrig farligere end i de Geistliges Hænder.

20

Det er en almindelig Anmærkning, som Kirkens og Statens Historie bekræfter: jo mere Geistligheden har havt at sige i en Stat; jo mere har Religionen tabt af sin naturlige Enfoldighed og Renhed; jo stærkere har Overtroen løftet Hovedet i Veyret. Man giennemgaae alle Nationer, og man skal finde, at altid de, som har overdraget Geistligheden den største Magt, tillige og har overgaaet de andre i Overtroe og falske Religions Begreber, at deres Herredom og Overtroen falde og stige med hinanden.

I Tydskland faldt Overtroen tillige med Pavens Anseelse. Peter den Store styrtede den og sin, Patriark tillige. Paris tænker friere end Madrit, og Chineseren er klogere end Abyssineren. Og hvad er, vel farligere for en Stat, end Overtroe, et Foster af Uvidenhed og Bedragerie, der udbreder Dumhed og Barbarie omkring sig, der forjager Konster og Videnskaber, der indfører Nedrighed og Skielmstykker, der udtærer Staten, som en hidsig Feber Legemet, der betager al Lyst hos Undersaatten til at vise sig, der forvandler Konger til Munke, og Præster til Regentere, der overgiver Lovene, Anseelsen, ja tit Øvrighedens Liv selv i saadanne Folkes Hænder, der altid

21

vinde ved, at deres Kneb ikke blive røbede, og det Dekke, som de for deres Egennytte har hyllet Folket over Ansigtet, ikke ophidset. Er den verdslige Magt i Geistlighedens Hænder, der desuden har saa meget at sige hos Folket, der antager deres Ord for Orakel, saa staaer det dem frit for, at ophitte saadanne Lærdomme i Religionen, der passer sig mest paa deres Herske-syge Hensigter, og Statens Rigdom gaaer tillige af flittige Borgeres angrende Hænder i lade Præsters laasede Kister. Blot der, hvor Geistligheden tør gjøre Paastand paa verdslig Herredom, har man allerede at frygte for de farligste Følger. Herredømme, Høyhed smigrer de fleste Dødeliges forfængelige Hierter alt formeget, at de ikke skulle anvende alle Kræfter, for at opnaae denne Magt. Ikke Statens Vel; men deres Vel, deres Anseelse, deres Værdighed vil lede alle deres Bestræbelser, og de skal vel vide, at legge Religionen i saadanne Folder, at den maae befordre deres Hensigt. Den store Hob kan ikke lettere indtages og bøyes, end naar man tiltaler dem under en Religions Maske. Den Anseelse, man giver sig og sit Fordrag ved det Hellige i Religionen, den Forestilling i Folket, at deres Præst er klogere og forstandigere, end det, og staaer i en nøyere Omgang med Gud, saavel som den Geistliges udvortes Hellig-

22

hed og Ærbarhed hjælper ham alt for meget i, at udføre sin Paastand paa Magt og Herredom. De Oprør og Uenigheder, han selv har Stiftet, vil han betiene sig af til sin egen Fordeel. Eller efterat han for at blænde Folkets Sandser, har forvandlet Religionen til et sandseligt Verk, og indviklet den i Hemmeligheder, for at sætte Taage for deres Forstand; saa kaster han dem Snaren om Halsen, og trækker dem ned for sine Fødder for at tilbede sig. Hvo kan uden Skræk tænke paa de uværdige, de fæle, de blodige Scener, som de Geistliges Magt har spillet

paa Jorden. Gid deres Eftermæle var udslettet, gid intet Spor fandtes efter dem mere!

Præster omgaaes med Undervisning i de Høyeste og helligste Sandheder, og de skulle anføre Borgerne til en større Hellighed i dette Liv; men dette berettiger dem ikke til, at anmasse sig en egen Hellighed i deres Karakter. En overdreven Forestilling om et Guddommeligt Kald, der dog kun bestaaer i en sand Tilbøyelighed med fornøden Duelighed til dette Embede, samt en lovlig Adkomst hertil ved Guds vise Styrelse, har bragt mange gode Gemytter selv paa disse Tanker. Indvielsen, der, efterdi der nu ikke me-

23

re meddeles overordentlige Gaver ved Haands Paaleggelse, ey er andet end en offentlig Indsettelse ved Bøn og Guds Ord til dette Embede, hvorved adskillige Skikke ere forenede, for at opmuntre Lærerne til Kierlighed og Flid, og Tilhørerne til Gienkierlighed og Fortroelighed; Denne Indvielse har bestyrket mange i denne Forestilling. Og Pøbelen, der seer paa det Udortes, har ofte ladet sig overtale af den ærbare Klædedragt, den stille Levemaade og den andægtige Alvorlighed hos mange Geistlige, at tillegge dem en vis Hellighed, hvoraf mange uværdige Geistlige, for desto bedre at skiule deres Bedragerie, meget vel har vidst at betiene sig. Denne ubillige Tilegnelse har og foraarsaget stor Uroelighed og megen Uretfærdighed i Staten, den har meget befæstet de Geistliges Herredom, den har standset Retten, understyttet Præster i deres onde Forehavende, og udrevet Misdædere fra den retfærdigste Straf. Sandt er det, den Geistlige Stand er hellig, for saa vidt enhver Stand i Staten bør være det for Vold og Uret, eller for saa vidt Øvrigheden har indrømmet

den visse vilkaarlige Fortrin, for at opvække Folket til desto større Opmærksomhed paa dens Lærdomme. Men den indvortes Hellighed og Karakterens sande Hellighed er uadskillelig. Den har sit Udspring af et reent og redeligt

24

Hierte, og har lige stor Fordring paa alle Mennesker. De Lærdomme, man prædiker, og det Embede, man fører, gjør os lige saa lidet hellige, som Retfærdigheds Sverd gjør den retfærdig, der har det i Hænderne. Præsten kan endog i Messe-Hagelen opløfte vanhellige Hænder til Gud, naar Bonden i sit Ansigtets Sved, under en glad Sang, med hellige Hænder indhøster sin Sæd.

Jeg er ved denne Anmærkning de Geistliges sande Værdighed ikke for nærgaaende, da de fornuftige iblant Geistligheden hverken paastaae saadan Herredom, eller Hellighed. Jeg tilintetgjør derved snarere de mange haarde Bebreidelser, som saa ofte ere giorte dem, og som reiser sig deraf, at man: som en vittig Skribent selv tilstaaer: regner saadan Paastand i med det Begreb, som man gjør sig om dem. Jeg tilstaaer og, siden de daglig prædike Religion og Sæde-Lære, siden de søge at frembringe de beste og højeste Følelser hos Mennesket; man da billig maa formode, saa længe de ikke give Anledning til andre Tanker, at deres Hierte maa være giennemtrænget af denne Følelse, og da bliver de dobbelt ærværdige i enhver redelig Mands Øine.

25

Staten, som har anbetruet Præsterne Guds Tienestens Forvaltning, paastaaer en Karakter hos dem, ved hvilken den kan opnaae sit Øyemærke, det er at gjøre Menneske-Kierlighed, Religionen og Guds frygt mere almindelige.

Saaledes er hin Geistliges, den ærværdige Theorons Karakter, der har erhvervet sig en almindelig Kierlighed og Høyagtelse. Hans frivillige Tilbøielighed til denne Stand, opmuntrede ham fra Ungdommen af, at gjøre sig duelig dertil. Han betænkte meget viselig, hvor vanskelig det vilde blive for ham, at undervise andre i Religionen, saa længe han ikke selv havde tydelige og udførlige Begreb om den, og ikke indsaae dens Lærdomme i deres Forbindtlighed og efter Grunde. Han vante sig til en sund Tænkemaade, ved Flid udvidede han sit muntre Hoveds naturlige Færdighed i de skjønnede Videnskaber, og ved Lærdom i alle de til Religionen og Guds Kundskab behørlige Videnskaber. Hvorledes blev det ellers mueligt, at Øvrigheden knnde opnaae deres Øyemærke med Geistligheden i en Stat, naar de anbetruede Uvidende og Dosmere et Embede, der udkræver saa megen Eftertanke, saa reen en Forstand, saa nøye Ud-

26

grandskning af Sandhed og saa stor en Seyr over Fordomme? For den ringeste og enfoldigste Landsbye-Menighed kan end ikke en Idiot, som man siger, være god nok til Præst: Saadan en maa tvertimod have mere Forstand, for at udrydde de med Moder-Melken indtrukne Fordomme, at styrte den tilbedede Overtroe, at opvække de Lade af Søvn, at oplyse Sandheden, og sende Sandhed og Lys i et hvert Bryst. — Theoron besidder en grundig Videnskab i alt det, der deels hører til at føre, deels til at lette hans Embede, uden, at han enten bryder sig om Skolfuxerier, eller den Grublendes unyttige Spørgsmaal. Hans Forstand er fuldkommen overbeviist om de Sandheder, han lærer, og denne Overbevisning giver hans Ord Eftertryk og Undervisningen Liv. Man hører hans Hierte tale, naar Tungen taler. Hans naturlige Veltalenhed, hans behagelige Fordrag, hans gode Stilling opvækker allerede enhver Tilhørers Opmærksomhed. Her taler han Menneskelighedens søde Stemme, og den Haarde røres; hist raaber Sandheds Majestet af ham, og den Sovende vaagner; her aftørre han de Bedrøvedes Graad, og hist strækker han de Haardnakkede. Ungdommens Undervisning i deres Christendom er en af de vigtigste Forretninger i hans Embede, hvor ved han frem for alle Ting gjør sig

27

fortient. — Menneskets og Dydens Natur er hans stedse varende, hans kiereste Undersøgning. Hiint lærer ham, at opsøge Menneskenes nedrige Sinds Lidelser i deres rette Kilde, og retsom oplukker Tilhørernes Hierter for ham, for deri at plante fromme og gode Tilbøieligheder. Under hans Hænder faaer Dyden sin naturlige Skjønhed, i hvilken den har saa stor Magt paa ethvert ædelsindet Hierte. Han lærer Mennesker at kiende Menneskene, for bedre at lære dem, at kiende Gud; han lader dem høre deres Handlingers Belønning og Straf hos dem selv, han lader dem høre Guds Røst i deres eget Hierte. — Ved gode Bøgers flittige Brug, og ved Omgang har han erhvervet sig en Kundskab om Verden, ved hvilken han undgaaer mange af sine Medbrødres Feyl, og kommer lettere ud af adskillige Vanskeligheder. Han er saa lidet en Prophet, som han ønsker, at gjøre Mirakler; han har saa lidet Aabenbaringer, og seer saa lidet Straaler at komme fra Himmelen for at lære ham, som han sukker over Blod-Regn og Kometer.

Forstanden holder hans ikke ellers ufrugtbar Indbildnings Kraft i Skranker, og alle hans livagtige Fornemmelser ere ikke fanatiske Indfald; de ere For-

28

nemmelser af et Hierte, der føler Sandhed og Orden, der er fuld af Troe, Kierlighed og Taknemmelighed imod Kierligheds Gud, og hvori hver from og sød Tilbøyelighed vaagner. Han elsker sit Vel; men uden nedrig Egennytte; hans Vel er kun den mindste Deel af det Heles Lyksalighed, hvorpaa han arbejder. Dette almindelige Vel er hans Ønske; dette ved Religionens og Dydens Udbredelse, at gjøre sig og andre salige: ja den Bestræbelse at bringe mere Lykke i Verden, og den Tanke, blot at have gjort en eeneste lykkelig, er hans største Belønning. — Han tænker aldrig paa, at tilegne sig noget Herredom eller særdeles Hellighed. Han ærer sine Foresatte som Herrer, Øvrigheden elsker ham som deres Ven. Hans Anseelse forsværer sig selv, uden at han ved Rænker behøver, at understøtte den. Ingen kiender ham saa vel, som han kiender sig selv. Han kiender sine Feyl, og just disse gjøre ham desto visere, omgiængeligere, og menneskekierligere. Oprigtigheden taler Hiertets rene Sprog af ham, og ophøyer ham langt over List og Forstilling. Han føler Fornærmelser; men han er sagtmodig. Han faaer Modsigelse; men han giver efter.

Han seer Forhindringer for sig; men han overvinder dem med Standhaftighed og Taalmodighed. Han smigrer ikke de Store, og ærer de Rige, Hans Van-

29

del er et levende Exempel paa alle de Lærdomme, han prædiker og underviser i. Lige saa meget, som hans Lærdom, hans Nidkierhed, altid at gjøre Ret, og den Overbevisning, at Gud og hans Samvittighed bifalde ham, giver ham Aandens Roe, og den Nidkierhed i Sielen, der udbreder sit Lys over alle hans Handlinger, der giver ham saadan en Mands Friemodighed, der veed, at han intet forsetlig Ondt har at bebreyde sig selv. Hans behagelige Omgang, hans ømme Hierte, som er dannet til Venskab, hans Foyelighed, hans Konst, at omgaaes hver Mand, gjør ham elskværdig i alle Selskaber. Intet suurseende, intet spodsk Ansigt forderver en tilladelig Lystighed, den glade Ungdom elsker ham, lige saa høyt, som den alvorlige Alderdom agter ham. Han taler om Dyd og Religion, uden den andagtsfulde og hellige Mine, der ved saadan Anledning oftest foraarsager en almindelig Taushed, og nu bliver Samtalen almindelig og nyttig. Han taler ikke altid som en Præst, han taler som en behagelig Ven, som en god Selskabs Broder, som en kierlig Ægtamage, som en forstandig Huusvert, som en klog Lærd; men i alt dette taler han bestandig, som en sædelig og retskaffen Mand. Han vilde endnu mindre holde sig fra andre, og maaske tage Deel i flere Forlystelser, han besøgte maaske Concerter

30

og vel indrettede Skuespil, hvis ikke en Nøye Varsomhed, at han derved skulle give andre saadan Forargelse, der kunde svække hans Embedes Indtryk, forhindrede ham deri. Ingen Magelighed, ingen verdslige Forretninger, ingen jordiske Fordeele kunne standse ham i den Nidkierhed, med hvilken han opvarter alle sine Pligter. Ingen Hytte er ham for ringe, ingen Roe for kier, intet Veyr for haardt, at han ikke paa første Vink skulle være færdig, naar nogen forlanger hans Undervisning og Hielp, uden for den offentlige Guds Tieneste. At lede sine Medborgere paa Dydens Vey, med faderlige Arme, at trække dem tilbage fra Afgrundens Bredde, at ophøye deres Siele til den sande Værdighed, at ledsage dem igiennem alle Livets Veye, ja indtil Evighedens Porte med Trøst og Raad, det er hans høyeste Glæde. Han skammer sig ikke ved Menneskelighedens Taare og hver fortrykt Uskyldighed har hans fulde Medlidenhed; men hans Kinder blusse af al den Vrede, hver redelig Siel føler ved den helligste Tales Fornærmelse, og dog er denne Vrede fuld af Maadelighed og Beskedenhed. Venlig leder han de Vildfarende ved Grunde og Eftergivelse tilbage paa Sandheds Vey. Aldrig gjør han af sin Sag, Guds Sag, aldrig fordømmer han strax den der tænker anderledes, end han, han gyser for en

31

Kietersk Nidkierhed, og Forfølgelsens Aand er ingen Religions Aand, som han prædiker og føler. — Theoron er den ærlige Menneske-Ven, den Christen, der af alle Kræfter arbejder paa, at skaffe Staten en Mængde retskafne Mænd, gode Borgere, Menneske-Venner, og Christne, som er anbetret en vigtig Deel af den offentlige Opdragelse, der danner Sielene, til at ligne Gud; han er en Mand, der, i det han her søger at gjøre Staten lykkelig, ved ædelmodige, retsindige og fromme Borgere, tillige arbejder for Evigheden, at skaffe den en rig Høst af lyksalige Indbyggere. Hvor ærværdigt er ikke hans Billede!

32